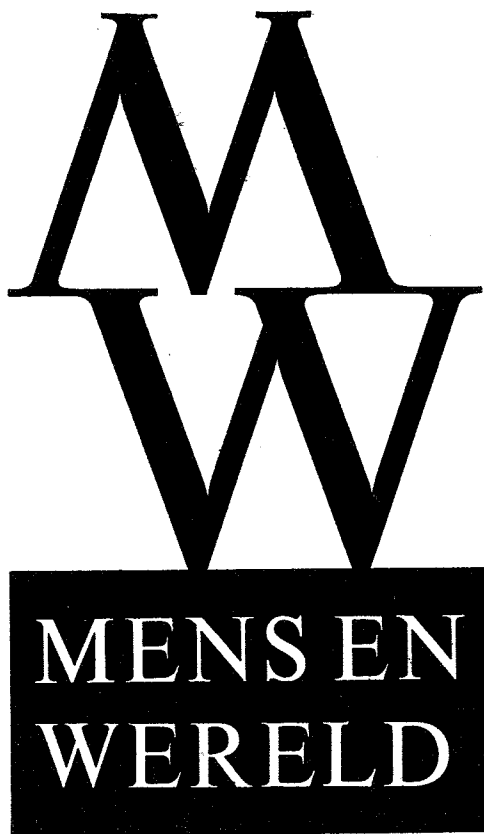

half nederland wenst u een prettige vakantie

131 v3 van het
Humanistisch Verbond

Verschijnt om de veertien dagen

25ste jaargang nummer 13
4 juli 1970

Redacteur: Casper Vogel
Redactieraad:
Mevr. P. Hienekamp, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, H. J. Roethof, H. Wiedeman

Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
Paulus Buyslaan 23 Amersfoort
Telefoon 03490-16474

Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 11,-
overige landen f 13,50
losse nummers f 0,50

In dit nummer o.a.:

Van overrijpe tomaat naar voedzame vruchten	3
Heeft underground een boodschap aan humanisten?	4
Vernieuwingsbewegingen in België onderdrukt	5
Van persvrijheid naar informatievrijheid	6

Nederland gaat op vakantie. Na een flinke aanloop in juni komt in de maand juli en in de eerste helft van augustus de piek weer opzetten: zo'n 63% van alle vakantiegangers trekt er in deze periode op uit. De reisfolders waren weer dikker en kleuriger, de tochten steeds verder en steeds sneller volgeboekt, de gezichten steeds bruiner, de verhalen al sterker en de krantekoppen poëtischer dan ooit tevoren. 'De nomaden van de welvaart', kon men ergens lezen boven een artikel waarin uit de doeken werd gedaan welk een hoge vlucht het kamperen en reizen per caravan de laatste tijd heeft genomen. Men kon het al vermoeden aan de sterk stijgende toeloop die kampeer- en watersporttentoonstelling Hiswa elk jaar te verwerken krijgt. Vakantie is een welvaartsverschijnsel geworden, lijkt het wel.

Het lijkt inderdaad maar zo. Naast de verleidelijke reisfolders moeten we eens de feiten neerleggen, die verzameld kunnen worden uit enkele onderzoeken die naar onze vakantiegewoonten zijn gedaan.

Nederland gaat op vakantie, schreven we. Vergeet het maar. Het is niet meer dan de helft die er op uit trekt. De andere helft kan toekijken. In de periode van 1 oktober 1968 tot 1 oktober 1969 is slechts 42,8% van de Nederlandse bevolking (ofwel 5,5 miljoen mensen) op vakantie gegaan, heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) geleerd uit een steekproef van 4264 mensen. Vergelijkbaar onderzoek in 1965/1966 wijst uit dat er in die drie jaar een stijging van slechts 2% is geweest. Van een reële vooruitgang is dus geen sprake.

Twee voorlopige conclusies kan men naast elkaar leggen: of de mate waarin men op vakantie kan gaan is een graadmeter voor welvaart en welzijn en dat doet ons zo schrikken dat we beide woorden voor de bevolking als geheel nauwelijks nog in de mond durven nemen, of de vakantiegewoonten zijn stabiel en je houdt dus een groep 'thuisblijvers', hoe hoog hun inkomen ook wordt.

Dat laatste is weinig aannemelijk, wanneer men de onderverdeling bekijkt die het CBS naar beroepsgroepen heeft gemaakt. Dan blijkt dat van de landbouwers slechts 12,2% met vakantie ging in bovengenoemde periode. Gepensioneerden en personen zonder beroep kwamen tot 26,4%. Employés en ambtenaren gingen met 65,4% aan kop, gevolgd

door overige bedrijfshoofden (57,8%) en vrije beroepen (53,8%). Handarbeiders kwamen niet verder dan 33,2%.

De eerste conclusie wordt al aannemelijker als men het vakantie-gedrag vanuit economische hoek beziet. De Nederlandsche Bank heeft voor ons uitgerekend dat van de particuliere consumptie (zeg maar: het bestede deel van het inkomen, d.w.z. voor de meesten van ons *het* inkomen) voor vakantie werd uitgegeven in 1962: 2,3%. In 1968 was dat gegroeid tot 2,8% en in 1969 tot 3,4%.

De meest recente gegevens voorhanden over de inkomensverdeling (over de jaren 1963-64) leren dat 90% van de totaal 5,3 miljoen inkomentrekkers tot de laagste inkomensgroep behoort (toen: beneden de f 10.000), maar dat zij slechts 60% van het nationaal inkomen verdiende. Tot de hoogste groep inkomentrekkenden (toen: boven de f 20.000) behoorde slechts 0,3%, die echter 20% van het nationale inkomen bijna haalde. In deze verhouding moge wijzigingen zijn gekomen sindsdien, van aardverschuivingen is geen sprake geweest.

Ervan uitgaande dat vorig jaar nog gemiddeld 3,4% van het inkomen aan de vakantie werd besteed kan men gemakkelijk nagaan voor welke groep dit het zwaarste offer betekent. De beroepenverdeling in de CBS-enquête bevestigt dit beeld alleen maar: inkomentrekkers uit de laagste groepen kunnen zich een vakantie nauwelijks veroorloven.

Waar men de helft van de Nederlanders die niet met vakantie gaan moet zoeken zal geen zware opgave zijn. Natuurlijk zijn eronder de mensen die net verhuisd zijn en het vakantiegeld liever besteden aan nieuwe meubelen dan aan brandend zand. Natuurlijk zijn er de ouders met jonge kinderen voor wie vakantie eerder extra-spanning dan ontspanning betekent. Maar zij maken de helft niet vol. Het overgrote deel ervan bestaat uit mensen die een vakantie gewoonweg niet kunnen betalen.

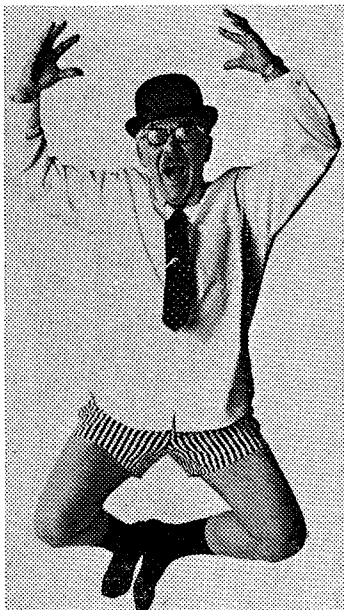
Nog altijd is er het verhaal van de mevrouw die haar werkster aan het Lago Maggiore tegenkomt, het verhaal dat de welvaart voor allen zo fraai illustreert. Maar bovenstaande feiten vertellen het verhaal achter dit verhaal; als de werkster niet was gaan werken had zij met haar man niet eens het Uddelermeer gehaald. (cv)

KRITISCH ALLERLEI

Woordacrobaten

'De drukinkt waarmee Banning zijn theorieën ten aanzien van de kapitaalsconcentratie op papier liet drukken was nauwelijks droog, toen zijn beweringen al door de praktijk weerlegd werden. De grote banken sloten zich aan en kochten kleinere op. Er volgde een lawine van samenvoegingen van produktieconcerns, van opkopen van bedrijven, van faillissementen van kleinbedrijven, van bedrijfssluitingen ook van bedrijfsbeëindiging op het platte land. Maar ja, Joop den Uyl en andere woordacrobaten en begripvervangers wisten er wat op: je redeneert feiten die wereld uit door er een andere term voor te gebruiken. Kapitaalsconcentratie vervang je door 'fusie' en 'schaalvergroting' en je bent er. Sam de Wolffs 'ups and downs' in de conjunctuur redeneer je weg door inplaats van depressie, van recessie te spreken. In het algemeen: gebruik een jargon dat de gewone man niet begrijpt en je voorkomt bij voortdurend ten aanschouwen van het publiek in je chemise te staan. Zo doe je dat.'

(Frits Kief in 'Tijd en Taak')

Cambodja

Misschien nuttig, misschien prikkelend, maar toch altijd interessant te weten dat onze Westduitse geestverwanten, de Bund Freireligiöser Gemeinden Deutschlands zich ook publiekelijk uitgesproken hebben over de uitbreiding van de oorlog in Indo-China. Hun hoofdbestuur zond begin juni een brief aan de Amerikaanse ambassadeur in Bonn, die in veel scherper be-woordingen gesteld was dan de

verklaring van de Nederlandse Humanisten. Men oordele zelf:

'Als vrij-religieuze Humanisten protesteren wij scherp tegen de uitbreiding van de Vietnamese oorlog tot Cambodja en tegen het niets ontziende gebruik van geweld, ook tegen de burgerbevolking, daarbij de door de Verenigde Naties geproklameerde mensen- en volkenrechten misbruikend. Hiermee hebben de VS alle vredelievende mensen, die op een spoedige bijlegging van het konflikt en op beëindiging van de oorlog hadden gehoopt, diep teleurgesteld. De teleurstelling bij de vrienden der VS is daarbij het grootst. Alle plechtige vredesbeloften zijn na deze oorlogsuitbreiding en de niet te rechtvaardigen vergroting van het konflikt tot Cambodja geheel ongeloofwaardig geworden.'

Wij eisen per omgaande de terugtrekking der troepen en beëindiging van de oorlog in Vietnam, zoals dat herhaaldelijk door de president der VS aangekondigd werd.'

Vrije Gemeente (I)

De Vrije Gemeente behoort tot de weinige levensbeschouwelijke organisaties die men een zekere verwantschap met het Humanistisch Verbond kan toeschrijven. Regelmatig vervullen vertegenwoordigers van het HV een spreekbeurt in VG-kringen en een niet te verwaarlozen aantal leden van de VG is tevens lid van het HV.

Dat het de Vrije Gemeente de laatste jaren financieel niet voor de wind gaat kan geen humanist dus verblijden. Bij menigeen leeft nog steeds het idee dat de Vrije Gemeente een rijke vereniging is, maar daarop wijzen de gebeurtenissen van de afgelopen weken allermint.

De recente verkoop van het VG-gebouw in Amsterdam-Buitenveldert betekent niets minder dan een financieel échec. Het gebouw, de laatste schepping van Rietveld, was slechts een paar jaar geleden voor 2,4 miljoen gulden neergezet. Nu is het voor de helft van dat bedrag verkocht aan een orthodox-joodse gemeente.

Welke reden was zo dringend dat men dit gigantische verlies vrijwillig slikte? De vereniging is de laatste jaren in ledental gestaag achteruit gegaan en zit nu flink onder de duizend. Het bestuur meende slechts door onmiddellijke verkoop aan diverse zwaarwegende financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Oppositie tegen dit standpunt (o.m. van de vorige penningmeester!) had geen effect. De Vrije Gemeente beschikt nu weer over vlottende middelen, het bestuur is weer optimistisch, het-

geen de cynische vraag uit de zaal opriep 'of de vereniging misschien dacht de toekomst voor 1,2 miljoen te kunnen kopen'...

Vrije Gemeente (II)

Er zou geen reden zijn hierop terug te komen als het Humanistisch Verbond niet betrokken was geworden in de discussies tijdens de Algemene Ledenvergadering waar aan het voorlopig koopcontract het fiat moest worden gegeven.

Een der leden vroeg het bestuur waarom niet gezocht was naar een koper, die meer aan de VG verwant was, waarbij hij in het bijzonder aan het HV dacht. Hij had het verbond zelf benaderd en toen het hoofdbestuur de mogelijkheden niet bij voorbaat wilde uitsluiten, had de voorzitter van De Vrije Gemeente alle kansen getorpedeerd door een ultimatum te stellen. Het verbond had drie maanden gevraagd, maar dat was de VG veel te lang en daarom was het overleg gestaakt.

De voorzitter van de VG verweerde zich hiertegenover met te zeggen dat het verbond de kans had gehad maar dat het zich uiterst negatief had opgesteld. Uit zijn mond klonk verder niets dan kritiek.

Het is jammer dat de leden van de Vrije Gemeente hierdoor een verkeerde voorstelling van zaken is geschetst, en dit alleen maar omdat het de plannen van het bestuur doorkruiste.

Het laat zich makkelijk raden waarom de VG-voorzitter van negatief sprak, terwijl het verbond nadrukkelijk stelde zich op de mogelijkheden te willen beraden. Het

VG-bestuur wilde zijn gebouw gewoonweg niet aan het Humanistisch Verbond verkopen, of juist gesteld; het wilde het verbond de tijd niet eens gunnen dat ook maar te overwegen, omdat er al een aspirant koper was die 'contant' wilde betalen.

Zoiets getuigt van een strikt zakelijke instelling, en daar is op zich weinig (hoewel er ook VG-leden waren die daar anders over dachten!) tegen. Het pleit echter allermint voor de Vrije Gemeente dat ze zich kennelijk tegen het Humanistisch Verbond wilden of moesten afzetten om plannen die bij voorbaat al vaststonden, in eigen kring 'door te drukken'.

Bidden

De militante atheïste Madelyn O'Hair wacht nog steeds op de uitspraak van het gerechtshof in Austin (VS) over de klacht die ze daar deponeerde. Mevrouw O'Hair vindt het in strijd met het beginsel van de scheiding van kerk en staat, dat de bemanning van de Apollo-ruimteschepen 8 en 9 'propaganda gemaakt hebben voor de christelijke godsdienst tijdens een wetenschappelijk-militaire expeditie'. 'Religieuze verrichtingen of ceremoniën en vooral het lezen van de christelijke bijbel en het spreken van gebeden' moeten, vindt zij, aan de Amerikaanse astronauten verboden worden tijdens hun dienst 'op aarde, in de ruimte, dan wel op of in de nabijheid van de maan'.

Een paar jaar geleden bereikte mevrouw O'Hair dat op de openbare scholen in de VS het gebed verboden werd. Maar daarmee, zo blijkt wel, leert men een ruimtevaarder het bidden nog niet af.

mijn leren is spelen

1.
De buurt leek anders op ochtenden, dat we de meester juichend in een ziekbed lieten zakken en over het schoolplein in vrijheid raakten.

Stratenmakers brachten spontaan muziek, huisvrouwen regeerden over vuilnisbakken of strooiden zeepsop.

Thuisgekomen verschoof ik de tijd onder het lezen van een sprookjesboek.

2.
Later werd me gewezen, dat er zoveel morsige soorten leven zoals portiers of taxichauffeurs, die je wat moeilijk voor de voeten kunnen komen.

Afgezien daarvan:
Er zijn de aardige en de wat rauwere jongens in het vak;

maar zaak zal het blijven de vetste vliegen zelf te vangen.

HANS VAN WEELY

van overrijpe tomaat naar voedzame vruchten

Tomaten, zachte broodjes, eieren, stinkbommen, confetti, vuistslagen en de moedwillige afwezigheid van alternatieven verontrusten nog altijd ons toneelleven. De tomatensmijters beroepen zich er op, dat zij de bal aan het rollen hebben gebracht. Daarmee is bedoeld, dat zij tot discussie hebben uitgedaagd en dat die discussie zinloos bleek te zijn. Paul Binnerts, een van de opper-tomaten, heeft in het studententijdschrift *Fringe* (Eerste jaargang, nummer 2, februari 1970) naar waarheid verklaard, dat na de eerste onschuldige tomaten, die uit zuivere emotionaliteit werden afgevuurd op verbijsterde acteurs, de felheid in eerste instantie van de kant van het toneel kwam. Zo was het ook. Van acteurszijde vielen de lasterlijke, loze kreten: *terreur, fascistoïde neigingen*. De verbijsterde acteurs voelden zich bedreigd in de uitoefening van hun beroep, het dienen van hetgeen zij als hun kunst begrepen. Binnerts heeft in zijn artikel *Tomaat Overrijp* gelijk, dat zonder de afgekeurde middelen van de actie-groep het onbehagen, de onrust binnen de toneelwereld nooit tot uitdrukking zou zijn gekomen. Dat wil zeggen, tenzij we eindelijk eens over werkelijke toneel-leiders zouden gaan beschikken.

Het ging Tomaat om een frontale aanval op organisaties (geen personen), die zich bezig houden met toneel, zegt Binnerts. Maar is hij zich ook bewust geweest, dat een frontale botsing, die slaagt, een onherstelbare total-loss oplevert? Kennelijk wel, want hij ziet terdege in, dat het voor een werkelijk functionerend toneel aller-eerst om maatschappelijke structuren gaat. Omdat bij de losgegooide discussies in plaats van de motieven tot de aanval, de middelen alleen maar ter sprake kwamen, ziet Tomaat in, dat discussiëren zinloos was geworden. Actievoeren bleef voor hen nog de enige mogelijkheid, al werd er elke maandagavond in het Amsterdamse Dramatisch Instituut met wie maar belangstelling toonde geanalyseerd.

Harde acties, waarbij een verrassende verscheidenheid van middelen werd gebruikt. Ter verontrusting en daarmee tot wakkerschudden van het consumerend, ingeslapen publiek en met de hoop de tonelisten uit de bewusteloosheid van hun beroepsdeformatie tot bewustzijn te brengen van hun taak als lid van de maatschappij. Omdat hetgeen de agrarische producten uit onze consumptie-maatschappij, die als weg-gooi-producten te grabbel werden gegooid, verstoken blijven van zinnige verbale producten, dreigt de uitwerking van het 'geneesmiddel' averechts te worden. Er komt te veel demagogie bij te pas.

Jonge tonelisten gaan nu in het wilde weg iets ondernemen in de hoop hun geëngageerdheid te vinden en aan te tonen. Eind-examinandi van toneelscholen denken er niet aan bij een gezelschap het 'bestel' te gaan dienen. Binnen het 'bestel' is het tot een 'open acteursberaad' en een overleg van de artistieke leidingen der gezelschappen gekomen. Inderdaad: dank zij Tomaat.

Maar het zou aan de Tomatisten zijn, nu zij eenmaal hun vruchten op de markt hebben gegooid, die vruchten niet op de veiling, die het toneelbestel (ook) is, te laten doordraaien. Hun ageren zonder alternatieven levert voedsel aan de reactionaire elementen, jaagt het dunne laagje 'toneelliefhebbers' de schouwburg uit, waar

van hun standpunt uit iets voor te zeggen zou zijn, maar het schrikt het potentieel geachte publiek af en het schept een vacuüm voor de tonelisten. In plaats van de toneelkunstenaar bewust te maken 'van de dubieuze positie die hij juist als toneelkunstenaar in deze maatschappij inneemt' (P. Binnerts), wordt alleen maar het vacuüm opgelegd waarin hij zinloos in de weer is. Meer niet. Structuurverandering van de maatschappij is geboden. Maar academici en toneelspelers (jong en oud), toneelschoolleerlingen kunnen weten, dat toneel geen politieke leerschool is, hetgeen niet wil zeggen, dat kunst (toneel) niets met politiek te maken zou hebben.

Toneel kan het heden weerspiegelen, het kan latente emoties wakker roepen, sluimerende inzichten helder doen worden. Daar ligt de maatschappelijke taak van het toneel *als het in de maatschappij een vitaal element wil zijn*.

De middelen van de Aktie Tomaat zijn conservatief. In Molière's tijd verstoorde de gens d'épée en de musketiers al voorstellingen in het Palais Royale om hun onlustgevoelens met het 'bestel' van hun tijd kwijt te raken. Er vloede bloed, hetgeen zich bij ons gelukkig tot nu toe nog heeft beperkt tot schrammen, bloedneuzen en gescheurde overhemden. De middelen van de Aktie Tomaat zijn kwajongensachtig en daarom bij tijd en wijle amusant. De tactiek echter deugt niet, omdat de agrariërs, die de tomaatlieden zijn, weigeren de mogelijkheden te suggereren, de wegen te traceren, die uit de malaise zouden kunnen voeren. Bijvoorbeeld door zich rekenschap te geven van een weg terug naar een toneel als kristalliserende uiting van hetgeen toneelkunstenaars en publiek als een hechte collectiviteit in eigen tijd beroert. Niet langer als toekomstigheid om de vrijetijdsbesteding de baas te worden. Een schokkend, amusant, polemisch, satirisch, diepzinnig, luchthartig, oppervlakkig, absurd, experimenteel, maar altijd van modieuze, allereerst lucratieve, leuzen ontdaan, doodeerlijk toneel. Van overrijpe, gedetoureerde tomaten, naar voedzame, rijpende, onbesmette vruchten.

B. STROMAN

Waarom bestaat er eigenlijk, na bijna vijftwintig jaar H.V., nog geen H.K.F.V., een Humanistische Kattenfok Vereniging? Daar willen ze natuurlijk niet aan in 't Hoofdbestuur. 'Dan krijg je binnen de kortst mogelijke tijd ook een Humanistische Geitenfok Vereniging!' zullen ze uitroepen.

Dat heeft iemand destijds eens uit z'n mond laten vallen en nu komen overal, waar sprake is van dieren binnen het Humanisme, die geiten op de proppen. Of dat hetzelfde is, geiten en katten. Daar zit toch een wereld van verschil tussen.

'Het Humanisme stelt De Mens centraal,' verkondigen we. Maar in de gezinnen, waar een kat is, is De Kat centraal. Hoe dat dan zit bij katten van Humanisten, weet ik niet, maar in ieder geval zou een H.K.F.V. binnen het H.V. allerm minst detoneren, vind ik.

Hoe graag zou ik het probleem met onze jongste poes, waar ik u verleden keer over sprak, niet eens op niveau met een van onze geestverwanten, volgens de methode Rodgers bijvoorbeeld, rustig willen doorspiegelen, want echt, ik weet het niet meer. Ik zit ermee.

Maar laat ik voor de duidelijkheid beginnen, waar ik de vorige keer gebleven was. Onze krolse poes hadden we naar een kater van goeden huize gebracht, teneinde na onze terugkeer van de vakantie de rest van onze snipperdagen te kunnen doorbrengen, geknield bij een doos met kattenjongen, want dat lijkt ons zo enig en bovendien hebben we gehoord, dat een eventuele sterilisatie van de poes het beste is, als het dier een keer een nestje heeft gehad.

Schijnbaar een heel alledaagse geschiedenis. Ja, wacht even, een rechtgeaard Humanist schaft zich over dit soort aangelegenheden eerst de nodige literatuur aan, niet beseffend, dat hij hiermee de pure ellende in huis haalt.

Er zijn namelijk geen twee boeken, die hetzelfde schrijven, terwijl de mensen 'van de praktijk' en de dierenartsen er nog weer andere opvattingen op na houden. Zo had de eigenares van de kater – ik schreef het de vorige keer al – op aanraden van een 'gewone' kattenfokvereniging, een kosmat in haar badkamer neergelegd en een wekker klaargezet, voor als de kater zich teveel zou vermoeien. In mijn boek wordt over kokosmatten niet gerept en wekkers komen helemaal niet in het stuk voor. Beide ingrediënten zijn dan ook niet gebruikt, want nadat onze poes vierentwintig uur onder een bed gezeten had, met de kater op wacht er voor, sloten ze een hechte en aandoenlijke vriendschap. Ons hart bloedde, toen we ze weer moesten scheiden en de kater keek ons nog lang en verdrietig na.

Sindsdien leven we, nu al veertien dagen, in spanning. Dagelijks wegen we het pro en contra af; ze is rustiger dan voorheen, maar dat kan ook door de warmte komen. Ze eet meer, maar tijdens haar krolsheid had ze praktisch niets gegeten. Krols is ze niet meer, maar dat kan ook wel weer terugkomen. Mijn boek zwijgt over de symptomen der zwangerschap in alle talen. Wel staat erin, dat de poes, als we haar willen laten steriliseren, het beste vijf à zes weken zwanger kan zijn. Een akelige abortus en daarvoor zou ze dan wéér naar de kater moeten. Alwéér die mat en die kookwekker. Dat zijn toch geen toestanden voor leken, zoals wij zijn! Hier behoort een degelijk Humanistisch-grondig en overzichtelijk boek over te verschijnen, dat aan alle misverstanden afdoende een eind maakt.

Gisteren belde de mevrouw van de kater op, om te vragen, hoe het ging. Ik moest bekennen, dat ik het niet wist. 'In mijn boek,' zei ze ongerust, 'heb ik gelezen, dat de kater minstens anderhalf jaar moet zijn en mijn Doebie is pas één jaar geworden! Hoe moet dat nou?' Ziet u, daar heb je 't nu alweer. Heus, geloof me, een H.K.F.V., dat is de oplossing!

heeft underground een boodschap aan humanisten?

De eerste HASH-kursus ging op 14 mei j.l. van start in Utrecht. Drie aspecten van 'underground' stonden op het programma: alternatieve berichtgeving, psychedelische ervaringen en alternatieve ekonomie, ingeleid door Steve Davidson, Hans Kuilenburg en Jan Swagerman. De vierde avond werd een grondige discussie opgezet door Ed Plieger. In totaal hebben 20 personen, waarvan vier ouderen, aan de cursus deelgenomen. Gebleken is dat de cursus pas goed zin krijgt door een geduldig en niet te zacht gevoerd evaluatiegesprek met de deelnemers.

Elk der inleiders preludeerde in zekere zin op Olaf Stoop's kreet: 'Werk en verwerf, betaal je belasting en sterf'. Dit zijn geen jongens, die een stelselmatig verhaal op tafel leggen: ze praten, denken en doen alles sterk vanuit een bepaald levensritme, dat kennelijk bij verschillende deelnemers wel was overgekomen, maar anderen bleven duidelijk met de vraag zitten wat deze jongens nu eigenlijk willen, want 'dat onbehagen dat zij vertolken, dat weten we wel'. Eruit stappen en je eigen vrijheid waar maken, je los maken van leiderschap en bezit, het konstrueren van je eigen alternatief in de bestaande structuren, het openzetten van je voorkeur is ook niet iets dat je op grond van een vierwekelijkse cursus even gaat doen.

Overduidelijk is uit de nabespreking naar voren gekomen, dat het bekende verwijt, dat 'al die jongeren - undergroundfiguren en activistische jongeren - geen alternatief aanbieden voor hoe het dan wel moet' een probleem is voor de vraagstellers, niet voor de betrokken groeperingen zelf: het alternatief is er wel degelijk, maar het moet in eigen leven gestalte krijgen, men moet zelf risico's durven nemen en de consequenties daarvan aanvaarden, men moet het ook willen doen met o.a. wat minder materiële welvaart. Het appèl op de eigen situatie en het eigen risico werd vooral door Steve Davidson nogal indringend gegeven. Hij begaf zich daarbij - door zijn persoonlijk aanspreken van de deelnemers - op de weg, die in vormingskringen hier en daar wordt toegepast: de harde evaluatie, waarbij men door de ander heen wil breken of liever door diens beschermels.

De beschaafde wereld waarschuwen voor de dreigende ineenstorting, kommunikaties opbouwen buiten de gevestigde orde, mensen bewust maken van de stelselmatige vervorming die op hen wordt toegepast door een autoritair schoolstelsel en aangevuld door een paranoïa-pers van het konsumptiefront, de werkelijkheidsverantwoordelijkheid herstellen in onze eigen werksituatie, het volk voorbereiden op de wildernis die komt als men niet luisteren wil, instructies geven in overlevingstechnieken, de feiten beschouwen die de onderstromen - vrijheidsgevaaren - weerspiegelen en van te voren ontsluiten enz., enz., zijn enige doelstellingen van de Underground.

De voorspoedige groei van de Underground Press leidde hier en daar al spoedig tot een nieuwe 'gevestigde orde': met de groei van de omzet trad een gelijkopgaande loskoppeling op van de achterban. Redding is dan nog mogelijk, als een deel van de staf, die de oorspronkelijke boodschap nog weet, met het blad wegloopt. Dit is een voor sociologen prachtig verschijnsel, want hier kan men bepaalde deformatieprocessen en machtsontwikkelingen zien optreden in een 'natuurstadium', waarvan ieder alleen maar kan leren. De underground wil in ieder geval

getuigenis afleggen van alles wat door de monopoliseerde en commercieel gebonden 'bovengrondse pers' genegeerd of geweigerd wordt. Underground-nieuws is òf onderdrukt, òf onderkend nieuws. Of er iets verandert door het underground-nieuws is een grote vraag. Dezelfde vraag gaat naar de activisten: of er niets verandert door hun aksies. Het besef dat het de eerste dag van de rest van je leven is, als je werkelijk ernst gaat maken met de dingen in je eigen situatie, en dat de dag des oordeels er is wanneer je maar wilt behoort evenzeer tot de underground als het verschaffen van een akkurate beschrijving van de snelle veranderingen die optreden door de technologische versnellingen.

Terugkeer naar de ware aard van de dingen is een in de geschiedenis steeds optredende slogan, die altijd weer aanleiding geeft tot het oprichten van nieuwe stelsels, scholen en stromingen. Niettemin stelt underground zich niet zonder meer in dit historische rijtje: opvallend is de ernst waarmee deze jongens streven naar een eenheid van denken en doen in hun eigen leven. Het zijn geen missionarissen, ze roepen u niet op, maar ze willen u wel graag wakker schudden, en ze dachten wel dat het uitstraalt op anderen als er tenminste een paar zijn, die van hun leven een waagstuk maken, ieder op zijn eigen wijze: door te profeteren, door bewustzijnsverruiming te stimuleren, door alternatieve mogelijkheden na te streven voor een economische orde en dit uit te proberen.

De voorspelbare kernvraag bij de discussies en de evaluatie - stellig voor iemand als ik die bijna alle regionale kaderkonferentie- en discussiedagen heeft meegemaakt - blijkt te zijn of je nu de enkele mens als vertrekpunt neemt bij de veranderingen, die je in die samenleving wilt bereiken, of dat je eerst die maatschappijstructuren moet veranderen (de machtsorde in onderwijs, gezin, bedrijfsleven, rechtsorde).

De eerste richting streeft duidelijk naar een vernieuwing van die mens en hoopt dan dat dit tenslotte zal leiden tot een nieuwe maatschappij, en wil ook niet wachten tot eerst die structuurveranderingen er komen, nee want die mentaliteitsverandering is juist ook nodig vóórdat die structuren veranderd worden. Terwijl de andere stroming zegt, dat alle verbeteringen aan de bestaande toestand geen wezenlijke omslag veroorzaken in het beleid dat met die samenleving gevoerd wordt: dat gaat alleen maar soepeler functioneren, als alle mensen tevreden zijn met buitenkantverbeteringen. En dan hoef je ook niet te wachten op die mentaliteitsverandering 'in' de mensen, want we kennen de mens alleen als een wezen dat in deze structuren gevangen zit, en wie hij eigenlijk is weten we niet, maar daar hebben we wel lang - ook vanuit de bestaande structuren - over gefilosofeerd. Kortom je kunt geen zinnig woord zeggen over wat de mentaliteit van 'de' mens is, maar structuurverandering moet er wezen.

We schijnen dus alleen maar te kunnen wachten op mentaliteitsveranderingen, dan wel op structuurveranderingen. Underground zegt nu dat geen van beide hoeft en het eigenlijke probleem zo verdoezeld wordt. Alles kan namelijk nu. En het gebeurt niet, omdat we de situatie niet kennen, of omdat we de alternatieven niet kennen, of omdat we niet willen. Of eigenlijk willen we ook wel weer, maar die risico's ne-

HASH-kursussen sept./dec. 1970

WAGENINGEN:

*Leefklimaat I - Kultuurbeleid
Leefklimaat II - Wonen en bestemmingsplannen*

DEN HAAG:

*Wie is de baas in de school?
Demokratisering van opvoeding en onderwijs*

UTRECHT:

*Hoe en waarom van aksievoeren
Woningnood*

AMSTERDAM:

*Anarchisme
Wonen, werken en spelen in Amsterdam
Oorlog en Vrede (NAVO-Dienstweigeren)*

BUSSUM:

*(samen met 'de wissel')
Underground*

Besprekingen zijn nog gaande om in Rotterdam, Breda, Laren/Blaricum, Amersfoort en Leiden kursussen op te zetten.

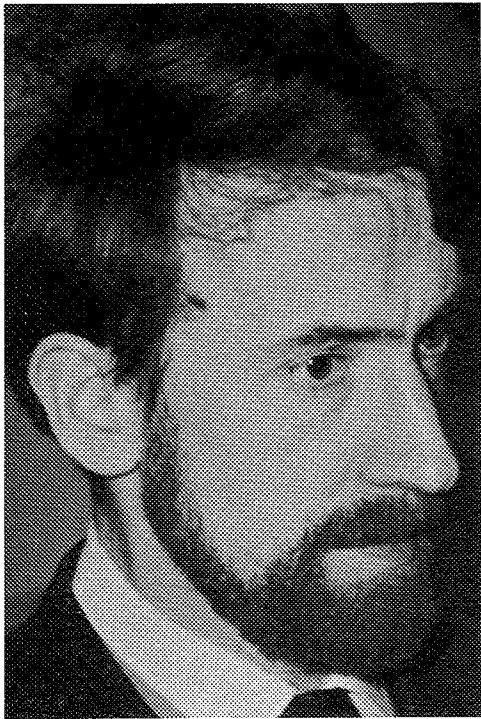
men we liever niet. Maar dat riskante is nu juist dat wat alleen nodig is.

Mijn indruk, ook van deze evaluatie, is dat men te gauw naar de blauwdruk voor die andere toekomst vraagt. Men vindt te gauw, dat er een groot onbehagen is, en dat men zo onmachtig is daaraan iets te veranderen, ook al omdat al die anderen niet meedoen. Men betreft het m.i. echter te weinig op de eigen situatie: herkent te weinig eigen leiderschap in de opvoedingssituatie, ziet het risico dat men kan lopen als een vanzelfsprekende zaak en heeft dit nog niet ontsluit als een feitelijke onderdrukkingssituatie. En daardoor is het echte inzicht in de ondemokratie niet volledig aanwezig, als een beleefd ervaringsfeit. Men kan dan ook, dacht ik, niet genoeg de bestaande situatie analyseren en door aksies en door overreding ontsluitend te werk gaan. De vraag naar de blauwdruk moeten we psychologisch interpreteren als een ontsnapping: duidelijk is gebleken dat het toekomstalternatief ontstaat vanuit de stelselmatige doorlichting van de bestaande structuren en dat iedereen maling aan deze ordening kan hebben, als hij zou durven, als hij zou kunnen, als hij zou willen.

SIMON RADIUS

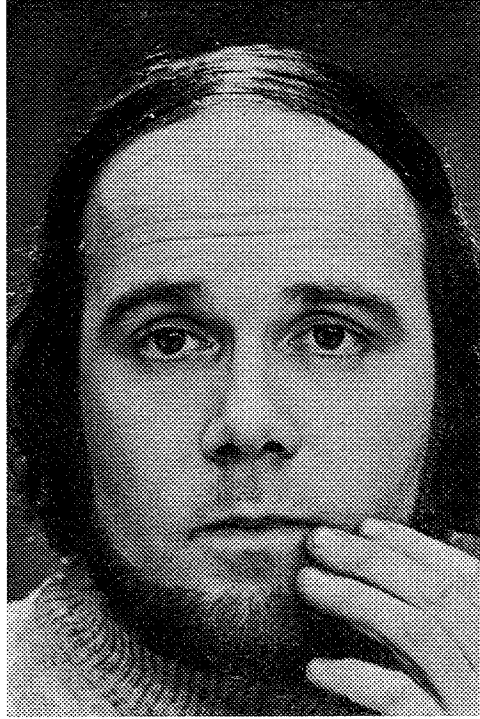
Mededeling aan de lezers

Het volgend nummer van Mens en Wereld komt uit op 25 juli. Daarmee is de jaarlijkse zomerperiode (juli/augustus) aangebroken waarin dit blad niet veertien-daags maar om de drie weken verschijnt.
Red.

PROF. DR. REGINALD DESCHRIJVER

vernieuwings- bewegingen in belgië onderdrukt

HERMAN CLAEYS

Louis Paul Boon: 'Ik heb jarenlang gezegd: ik ben Belg. Ik was Vlaming, flamingant, maar ik verklaarde mezelf als het er op aan kwam solidair met de staat België. Ik begin nu te twijfelen. Ik begin mij af te vragen, of het toch maar niet beter zou zijn als Vlaanderen bij Holland zou zijn aangesloten. Ik weet niet of België ooit bestaan heeft'. Deze uitspraak van de Vlaamse auteur is kenmerkend voor het groeiende – openlijke – verzet onder de Vlaamse intellectuelen tegen wat genoemd wordt: de fictie van het unitaire België (België als eenheidsstaat).

Het onbehagen van de Nederlandssprekende intelligentsia betreft een reeks misstanden op politiek, economisch en sociaal terrein, waaraan de (in de Brusselse bestuursadministratie verdoezelde) gespletenheid in de Belgische samenleving ten grondslag ligt: de nog altijd optredende bevoogding over Vlaanderen, de sociale en intellectuele achterstelling van de Nederlandstalige gebieden, de economische machtsconcentratie bij een Franssprekende minderheid, het politiek-geslachtsloze karakter van opeenvolgende regeringen op het gebied van het internationale gebeuren, de in vergelijking met andere Westeuropese landen buitenissige invloed van de rooms-katholieke kerk op het gedragspatroon in het land, de inkapseling van de persmedia, die uitmunten in het doodzwijgen van nieuwe geluiden, zeker als deze kritiek bevatten op de halfslachtige structuur van België. Prof. dr. Reginald Deschrijver, hoogleraar aan de universiteit van Leuven, meent dat de mentale afbrokkeling van zijn land begon op het moment dat België staatsrechtelijk ontworpen werd: 'België is nooit samengesmeed tot een nationale eenheid'. Doordat zelfs de grote politieke partijen er niet in slagen de taalkloof te overbruggen, dreigt België in Europa een enclave van conservatisme, provincialistisch geharrewar en middelmatigheid te worden.

Willen Vlaamse intellectuelen geïnformeerd worden over vernieuwingsbewegingen in hun eigen land, dan zijn zij verplicht Nederlandse dag- en weekbladen te lezen. Herman J. Claeys, auteur te Brussel: 'Progressiviteit is in mijn land een taboe-woord, ook in de kranten'.

Farce

Hoewel de eenheidsstaat België vanaf zijn oprichting slechts ontwikkelingen te zien gaf die het begrip 'nationale eenheid' tot een farce maakten (Louis Paul Boon: 'Men heeft in 1830 verkeerd gehandeld. Men had toen België gewoon moeten splitsen en Vlaanderen bij Holland aanhechten en Wallonië bij Frankrijk'), is er tot op heden in het Belgische parlement geen meerderheid voor de invoering van een federalistisch landsbestuur. De wezenlijke bezwaren bij velen zijn slechts van organisatorische aard: hoe moet het kleine België de financiering van een dubbele bestuursadministratie opbrengen?

In de kringen van Vlaamse intellectuelen (vooral geconcentreerd in de universiteitssteden Gent en Leuven) hoopt men wel op een soort terugkeer van het Nederlandstalige België bij Holland, bijvoorbeeld in een latere Europese staat. De tragiek is echter dat de geforceerde staatsrechtelijke eenheid op alle gebied de zelfontplooiing en volwassenwording van de twee delen van België remt.

Prof. Deschrijver: 'Er is geen burgerzin, geen begrip voor het algemeen belang. Er heerst dezelfde bekvechterij als wanneer men Duitsers en Portugezen bij elkaar in één land gooit. De Belgische staat is een compromis. De middelmatigheid, het willen vermijden van buitensporigheden, de kleurloze redelijkheid: ze spruiten voort uit het compromis. De twee volksgemeenschappen in België zullen pas kunnen uitgroeien tot Europeanen, als zij de ballast van het verplichte compromis overboord hebben gezet.

Er is een gezegde van August Vermeylen: je moet eerst een zelfbewuste Vlaming zijn om Europeaan te kunnen worden. Vlamingen en Walen missen nu het zelfbewustzijn om internationaal een rol te kunnen spelen'. De administratieve eenheid van België werd vanaf het begin gedragen door de solidariteit onder de Franstalige bezittende klasse, die daarom direct de politieke macht in handen kon nemen. Hoe meer de sociale, economische en politieke voorrechten van de gegoede (Franssprekende) burgerij aftakelen – een proces dat in België uiterst langzaam verloopt – des te snel

ler brokkelt het cement weg dat de eenheids-gedachte bij elkaar hield.

Prof. Deschrijver: 'Het Belgische patriotisme wordt bij uitstek beoefend door de Franstaligen met ruime beurzen: zij zijn het die te pas en te onpas met Belgische symbolen schermen. Tijdens betogingen van Vlaamse studenten in Leuven werpen de Franstaligen de Belgische vlag uit. Het klassieke incident: de vlag wordt gehanteerd als provocatie en wordt door de Vlamingen met eieren bekogeld. De Walen speculeren op het anti-Belgische ferment in Vlaamse emancipatiebewegingen'.

Achterstand

De Vlamingen hebben een aanzienlijke achterstand op wetenschappelijk gebied vergeleken met het Franstalige deel van de Belgische bevolking. In 1967 waren op elke honderd Belgen in de wetenschappelijke sector slechts 34 Vlamingen tegen 66 Franstaligen. De Vlaamse achterstand wordt veroorzaakt doordat de Franssprekende bovenlaag nog altijd de leidende functies in het land bezet. Een deel van de natuurlijke leiders van Vlaanderen verfranst uit puur lijfsbehoud. Met de beheersing van het Frans is een stuk prestige gemoeid.

Het unitaire België is volgens prof. Deschrijver een 'ramp' voor Vlaanderen geworden. Vlamingen zijn geboetseerd door anderhalve eeuw afhankelijkheid tot 'kleinburgerlijk en regionalistisch denkende' mensen. Het universitaire milieu in Leuven draagt er, aldus Deschrijver, de sporen van: door de studenten wordt meer sportnieuws dan academisch nieuws gelezen. België heeft trouwens als geheel een verbijsterende wetenschappelijke achterstand vergeleken met zijn Europese burens. De industriële research is vertraagd. België verspilt energie aan burgertwisten. Onnodige stakingen leveren miljoenen verliezen op. Een begrip als ruimtelijke ordening kent men er nauwelijks. Er is in het land iets blijven hangen van het negentiende eeuwse particularisme. Ieder bouwt voor zich. Deschrijver: 'De vernietiging van het landschap is verschrikkelijk. Ik schaam mij als ik van een buitenlandse reis in mijn land terugkeer'. Volgens de Leuvense hoogleraar valt niet te

ontkennen dat de rooms-katholieke kerk een remmende factor is geweest in de ontwikkeling van België, met name van het bij uitstek katholieke Vlaanderen. Een tragische paradox: de roomse Vlaming, die in zijn noodzakelijke emancipatiestrijd steeds de hinder ondervond van de binding van 'zijn' hogere geestelijkheid met de Waalse eenheidsgedachte: patriotisme met een religieuze saus er overheen.

Misprijzen

Hoe België achterloopt in het collectief verwerken van het veranderende normenpatroon in de Westeuropese samenleving (bijvoorbeeld op het gebied van de seksuele moraal) toont de volgende gebeurtenis aan: Belgisch minister van justitie Vranckx uitte onlangs op een door de Brusselsse afdeling van het Humanistisch Verbond belegde bijeenkomst (waar hij zich 'in het hol van de leeuw' waande) zijn misprijzen over de 'kleine, maar actieve minderheid, die in België op de barricade van de seksuele revolutie staat'. Het betreft hier naar Nederlandse maatstaven onverdachte activiteiten van de Belgische tegenhanger van de NVSH.

De bijeenkomst van het Brussels Humanistisch Verbond was volgens een ooggetuigeverslag in De Standaard 'verrijkt door een schare Nederlanders en andere seksuele revolutionairen'. De kern van het betoog van de bewindsman: God verhoede het dat in België de deuren voor sekszwendelaars geopend worden. De staat is verplicht te zorgen dat de Belgische bevolking de seksuele evolutie kan blijven volgen.

Herman J. Claeys: 'Alles wat aan lectuur uit Nederland binnenkomt is in de ogen van het Belgische establishment verdacht, vies, gevaarlijk. Veel wordt ook in beslag genomen'. (Claeys is zelf boekhandelaar. Hij heeft al een serie inbeslagnames achter de rug).

Verontrustend is dat niet alleen buitenlandse dag- en weekbladen, tijdschriften en andere lectuur, die naar niet-Belgische maatstaven niets 'zedenschennends' of subversiefs bevatten, uit het land worden geweerd, maar dat de bevolking zelfs in haar eigen organen essentiële informatie wordt onthouden. Beschrijver: 'Belgische journalisten zijn geïnfecteerd met het nationale virus: ze schrijven de autoriteit naar de mond'.

Claeys: 'Elke vernieuwingsbeweging – van strikt politieke aard tot acties van de Dolle Mina's toe – wordt doodgezwegen. De maatschappij in België wordt met de dag meer autoritair: de uitbreiding van het politieapparaat, de steeds meer onverdraagzame houding van de overheid tegenover lieden die zich niet stipt aan het geijkte patroon houden. Het is geen stijlfiguur als men zegt, dat België met betrekking tot vooral binnenlandse aangelegenheden een fascistoid staat aan het worden is. Een van de markantste verschijnselen is de toeneming van de censuur'. Er zijn Belgische intellectuelen die naar manifestaties in Nederland gaan om vrijuit over Belgische aangelegenheden te kunnen spreken. Zij stellen zich soms in verbinding met de Nederlandse radio en televisie. Prof. Deschrijver zegt elke dag naar de Nederlandse radio te luisteren in de hoop dat hij wat over België hoort. Het is opvallend hoe belangrijke zaken waarbij vooral de Vlaamse intelligentsia is betrokken, in de Belgische persmedia worden verzwegen.

De groep Vlaamse intellectuelen die zich op Nederland oriënteert, is zeer groot. Het is een verschijnsel dat zich pas enkele jaren voordoet. Wat progressieve kringen in België hoopvol stemt is de groeiende sympathie bij vele Nederlanders met acties in het zuidelijke buurland om wat meer persvrijheid en wat minder stupiditeit en banaliteit in politiek en cultuur. Herman Claeys: 'Zonder de morele steun van Nederland beperkt de democratie zich in België tot een slogan'.

P. J. KAT

van persvrijheid naar informatievrijheid

Dat communicatiemiddelen ten dienste moeten staan aan de gemeenschap, mag duidelijk zijn. Hoe men dit moet opvatten is echter voor velerlei uitleg vatbaar. Gaan we er vanuit, dat de mens zijn vrijheid eerst kan realiseren als hij beschikt over voldoende informatie die het hem mogelijk maakt om zijn keuze te bepalen, dan volgt daaruit, dat informatie een openbare zaak moet zijn. Dat geldt voor de bronnen en voor de communicatiemiddelen als dagbladen, weekbladen, vakpers, radio en t.v. Hulpmiddelen in die zin, dat zij het nieuws verzamelen, selecteren en vertalen. De lezer (luisteraar) komt nooit met het nieuws als zodanig in aanraking, maar altijd met een bewerking daarvan.

Selektie van nieuws is niet iets wat alleen in diktatoriaal geregeerde landen plaats vindt. Bij nagenoeg elke nieuwsvoorziening wordt geselecteerd. Het exkuus daarvoor is de overvloed: niet alles kan geplaatst worden. De Duits-Nederlandse jongerenconferentie 'Erneuerung der Demokratie', begin april gehouden in de Westduitse plaats Vlotho, heeft naarstig geprobeerd er achter te komen wie degenen zijn die selecteren en welke normen zij daarbij hanteren. Een bezoek aan de redactie van 'Der Spiegel' leerde dat daar als eerste criterium de nieuwswaarde genomen wordt (zoals vrijwel ieder medium dat zal formuleren). Dit is een subjectief criterium, dat allereerst enigszins meetbaar is aan de plaatsen waar de buitenlandse korrespondenten gevestigd zijn. Een nieuwsmedium wacht niet alleen af tot het nieuws komt, maar gaat er ook naar zoeken. Wat Der Spiegel betreft, was het vanzelfsprekend dat in alle westerse hoofdsteden een korrespondent was gevestigd. Als er in de onderontwikkelde landen iets gebeurt, gaat daar ook iemand heen. Het 'iets gebeuren' moet op de een of andere manier de Duitse of Europese samenleving raken. Een groot gedeelte van het nieuws valt op deze manier door de zeef en bereikt de bladzijden van Der Spiegel (en dus de westeuropese lezer) niet. Natuurlijk vindt dit ook bij andere kranten en media plaats en dat draagt o.a. een stukje bij tot de grote handicap van de onderontwikkelde landen: een gedeelte van het nieuws (= het gebeuren) daar bereikt een aantal mensen nooit met als gevolg een onvolledige en daardoor onjuiste beeldvorming. Is de nieuwswaarde al een richtlijn die weinig houvast biedt, veel moeilijker wordt het met de criteria die gehanteerd worden bij het inkorten van het nieuws, het toevoegen van feiten-materiaal uit het archief, en het toevoegen van commentaar. Ook dit wordt door verschillende factoren bepaald. Het publiek waarvoor de krant geschreven wordt is in zekere mate bepalend voor de 'kleur' van die krant. De Bild-zeitung in Duitsland pretendeert te schrijven voor het gehele Duitse volk; in die zin, dat Bild nagaat met hoeveel procent verschillende groeperingen (met de hun toegedachte belangstelling) zijn vertegenwoordigd. Naar het op die manier verkregen patroon wordt vorm en inhoud van het blad bepaald. De lezers krijgen het nieuws vóór-bewerkt volgens hun eigen (in werkelijkheid door Bild toegedachte) wensen voorgeschoteld.

Een nieuwsmedium, dat dergelijke criteria aanhoudt kan opinievormend werken, maar wel zo, dat het er naar neigt heersende opvattingen te versterken en afwijkingen te verwaarlozen. Dit staat in lijnrechte tegenspraak met een uittaling van een Nederlandse t.v.-maker op een ander kongres. Deze stelde, dat een t.v.-maker moet werken voor *een* publiek. Hieruit valt te begrij-

pen, dat hij het recht om programma's te maken op zijn manier en volgens zijn inzichten, ontleent aan het feit dat er voor zijn produkten een publiek is. Ook hier is sprake van een gebondenheid aan de kijker, maar op een geheel andere basis. Zo ligt het ook ongeveer bij Der Spiegel, die ook schrijft voor *een* publiek en niet voor *het* publiek.

Dit laatste moet niet misverstaan worden. Het gaat er niet om de lezers op hun wenken te bedienen met datgene wat graag gehoord wordt, maar om het zodanig 'bewerken' en 'vertalen' van het nieuws, dat het voor die speciale lezers communicatieve waarde krijgt. De uiterste vorm hiervan, vinden we bij veel studentenblaadjes die een taal spreken die alleen verstaanbaar is voor de selekte groep waarop ze zich richten en daarom naar buiten nauwelijks communicatieve waarde hebben. De nieuwsmedia zullen zich ergens tussen deze twee uitersten (Bild en laatstgenoemde blaadjes) een plaats moeten zoeken, al naar gelang het doel dat ze zich stellen.

Een tweede faktor wordt gevormd door de mate van vrijheid van de mensen die het nieuws 'bewerken': de redakteuren. Uit de vergelijking van Bild en Der Spiegel valt ook weer veel lering te trekken. Het Springer-concern, dat Bild uitgeeft, stelt voor zijn redakteuren vijf hier niet nader te bespreken punten voorop, die in de berichtgeving en de commentaren als uitgangspunt moeten dienen. In het redakteurenoverleg worden deze punten bij voorbaat gehanteerd als criteria voor de selektie en bewerking van het nieuws. In elk blad van het concern zullen deze punten als de 'kleur' van het blad voelbaar zijn. Der Spiegel stelt voor zijn redakteuren geen uitgangspunten op, maar zegt wel, dat er onder het personeel altijd een zekere zelfselektie plaats vindt. Er heerst in het blad een bepaalde sfeer waar de ene redakteur zich meer toe aange trokken voelt dan de andere. De criteria zijn hier minder duidelijk, meer flexibel en laten dus meer ruimte voor persoonlijke vrijheid. Mits natuurlijk de 'zelfselektie' niet een te dwingend karakter krijgt.

De informatievoorziening kent dus een aantal sleutelposities, die voor de konsument even on-grijpbaar als talrijk zijn, maar wel uiterst belangrijk. De wijze waarop bij die sleutelposities, al of niet noodzakelijk, met de informatie gemanipuleerd wordt, beïnvloedt indirect de beeldvorming van de lezer, kijker of luisteraar. Een informatie-medium kan dus als politiek instrument dienst doen, en – onbewust of bewust – is dat in werkelijkheid ook zo.

Waar het in feite om gaat, is de weg af te leggen van de nu bestaande *persvrijheid* (die het mogelijk moet maken, dat een ieder zijn gedachten op schrift kan uiten), naar een vorm van *vrijheid van informatie*. Een eerste vraag is of geheimhouding nog wel functioneel en verantwoord is. Het gaat er immers om, dat de mens die een beeld wil krijgen van wat er gaande is, toegang moet hebben tot de bronnen van informatie die hij nodig heeft. Afsluiten van een bron heeft een beperking van zijn keuzemogelijkheid tot gevolg.

Voorlopig lijkt de informatievrijheid er mee gediend, dat zeer verschillende mensen om verschillende redenen het nieuws verzamelen en distribueren. Het aan banden leggen van nieuwsgaarders door gelijkvormige criteria (b.v. in de zin van Springer) is veeleer een gevaar dan een oplossing.

J. W. KUILING

IK denk er ZO over

(De redactie behoudt zich het recht voor om brieven te bekorten)

de ermelose brief (II)

Zowel de reactie van de heer Spigt alsook van Mr. Knap (en bloc?) gaan m.i. wat erg gemakkelijk over 'gevoels'argumenten van de jeugd heen. Het gehoorzamen onder voorbehoud is in strijd met de krijgstucht! Erkennen wij dan allemaal de huidige vorm van krijgstucht? Heel merkwaardig, maar 't lijkt bij voorbaat aangenomen. En wie daartegen is moet maar dienstweigeren! Is afkeer van de huidige krijgstuchtregels dan gelijk te stellen met het: 'Ik wil en kan niet doden'? Terwijl in hetzelfde artikel weer gezegd wordt dat elke militair zich zelfs moet afvragen of hij een gegeven bevel kan opvolgen. Dus toch weer opvolging onder voorbehoud.

Kijk, als je kritiek wilt leveren op uitingen van jonge mensen, spreek dan geen wartaal en spreek jezelf niet tegen in regel 5 aangaande in regel 3 gestelde punten. Ondoordacht is slechts de motivering van het HB zoals die in M & W is weergegeven. Dat hier uitsluitend persoonlijk principiële konsekwenties zijn te trekken is volkomen onjuist. De jeugd heeft het volste recht om zich 'en bloc' te verzetten tegen allerlei bepalingen en wetgevingen die zo niet mensonteerend dan toch onverdraagzaam zijn. Dat wij ouderen voor het merendeel ons uit gemakzucht er bij neerleggen of het abnormale als normaal zijn gaan zien doet daarbij niet ter zake.

Dat we daarbij nog termen hanteren als 'oorlogsrecht' bewijst eens te meer dat we het werkelijk normale niet meer zien. De mens heeft namelijk helemaal niet het recht om oorlogen te voeren en dus is oorlogsrecht een onbestaanbaar iets. Wie oorlogsrecht erkent, erkent het recht tot oorlogvoeren. Niemand heeft het recht meningsverschillen met geweld op te lossen en ook niemand heeft het recht zijn nog nauwelijks volwassen kinderen tot moordenaars op te leiden en als zodanig bij voorkomende situaties tegen elkaar in te zetten. We hinken op verschillende gedachten die stuk voor stuk mank gaan. Humanisering van de oorlog is een wanbegrip. Elke staat die in oorlog raakt en aan de verliezende hand zal komen, zal naar steeds krachtiger middelen grijpen om zijn doel te bereiken. Zo men daartoe niet bereid zou zijn, zou men natuurlijk nooit aan een oorlog beginnen. Tegenover een verschrikkelijke oorlog met atoom-, bacteriologische en chemische wapens is slechts één alternatief, nl. géén oorlog. Elke andere gedachte is inkonsekvent en bedoeld om ons op zijwegen te brengen. (Zie beginselverklaring W. Walop te Rotterdam).

Het liberale denken

Een merkwaardige opvatting van die z.g. liberale oppositiegroep? Ik dacht niet dat het partijbestuur van de VVD hier achter zal staan. Er zijn nu eenmaal enkele leden bij het HV die helemaal geen humanist zijn maar zich hier slechts thuis voelen omdat we binnen het verbond zó ingesteld zijn op verdraagzaamheid, dat zelfs onverdraagzamen worden getolereerd. Het gedrag der 20 uitverkorenen bewijst dit nog eens ten duidelijkste.

Gezagsgetrouw

Om te kunnen weten dat werkelijke democratisering binnen de kerken niet mogelijk is hoeft men echt ds. Nijssen niet op te bellen. De kerk

is vanuit het geloofs-uitgangspunt (openbaring van de grondslagen en vastlegging op (tot) het feit dat Christus gods zoon zou zijn) onvermijdelijk gebonden aan autoritair gedrag. Ook al is er een soort democratisering gaande op het punt van maatschappelijk gedrag, wil dit nog niet zeggen dat iedereen maar veranderingen in de uitgangsbepalingen kan aanbrengen. Openbaringen zijn z.g. boven-zinnelijk of boven-menselijk en rechtstreeks uit gods hand. Daarmee kun je maar twee kanten op, nl. geloven of niet geloven. Maar ermee te marchanderen valt er niet! Dus op dit punt is democratie beslist onmogelijk en zal dan ook nooit worden getolereerd.

Samenvattend zou ik nogmaals willen stellen dat ook wij, of beter juist wij humanisten ons kritisch moeten opstellen en niet moeten proberen te bestaan bij halfslachtigheden of dubbelzinnigheden. Wie oorlog niet erkent als middel tot regeling van conflicten, kan ook oorlogsrecht niet erkennen. En wie meent dat 'geopenbaarde' zaken kunnen worden gedemocratiseerd, miskent dacht ik het karakter van 'openbaringen'. Leerstellingen zijn juist als 'openbaringen' gelanceerd om afzwakking door lekeninspraak te voorkomen. Nog steeds gaat het om 'de macht der schriftgeleerden!'

P. BLAUW, Witteveen

de grenzen van onze tolerantie

Waar liggen die grenzen van onze tolerantie? Dat is de vraag, welke ik mij de laatste weken ben gaan stellen, n.a.v. een voorval, dat mij overkwam i.v.m. een aanvraag voor het lidmaatschap van het HV. In het kort volgt hier dat voorval. Een dame, die toevallig met ons verbond kennismaakte door enkele bezoeken aan de vrijdagmiddagbijeenkomsten voor bejaarden in onze gemeenschap, gaf te kennen lid te willen worden.

Gewoongetrouwd ging ik na afspraak bij haar op bezoek, om haar in te lichten over wát het verbond is en welke activiteiten onze gemeenschap bedrijft. Zij vond, dat wij zoveel goeds deden – een ontdekking na ervaringen in familieverband – en dus wilde zij lid worden.

Tijdens ons gesprek kwam ik evenwel tot de ontdekking, dat zij lid is van de Remonstrantse gemeente. Ik wees haar op het feit, dat zij zich dan misschien bij ons niet zo erg op haar plaats zou voelen, want dat het verbond andere uitgangspunten had dan enige kerk. Onzerzijds zou er geen bezwaar bestaan tegen haar opneming, maar wat zou de dominee er van denken? Ik adviseerde haar er met hem over te spreken, maar daar voelde ze duidelijk niets voor. Ze 'geloofde' nog wel, maar ging zelden of nooit naar de kerk. Met enige twijfels in mijn hart heb ik haar toen toch maar als lid opgegeven. Maar het zat me niet lekker. Ik had het gevoel, dat we op die manier in een scheve positie terecht zouden komen. Dus besloot ik zelf naar de dominee te stappen en hem de zaak voor te leggen, uiteraard zonder namen te noemen. Dominee had geen bezwaar, waarom zou hij? De vrijzinnige groeperingen van de protestantse kerken hebben immers ook de humanisering

van de maatschappij in hun vaandel staan? Het is geen monopolie van de humanisten. Dus of die dame lid wilde worden van onze 'vereniging' was niet zijn probleem, maar het onze.

Hij had gelijk. En van dat ogenblik af was het bepaald mijn probleem. Had ik juist gehandeld door deze dame op te geven als lid van het HV? Wij zijn immers zo tolerant? En richtlijnen voor die inschrijving, duidelijke richtlijnen hebben we niet.

Maar ik moest denken aan het boek van Gogol: 'Die toten Seelen', misschien bij enigen onder u bekend. Het speelt zich af op een groot Russisch landgoed (in de tsarentijd), waar honderden landarbeiders-lifseigenen werken. Voor elk van de arbeiders ontvangt de opzichter of rentmeester loon, meestal in natura, en in elk geval heel weinig. Maar zijn inkomen en bestaan is in hoge mate afhankelijk van het aantal lifseigenen, dat voor de heer van het landgoed werkt. Dus is de dood van zo'n stakker een verlies, dat door de opzichter wordt gevoeld; het vermeerdert echter zijn aandeel in de goederen in natura, die hij zich kan toeëigenen, mits hij hun dood verzwijgt.

Als leden van ons verbond nog voorkomen in de registers van enige kerk, dan kán dat voor die kerk van belang zijn, wanneer het aantal ingeschreven lidmaten een rol gaat spelen, b.v. bij een volkstelling, of een aanvraag voor een subsidie. Of die lidmaten al of niet de kerk bezoeken is dan niet van belang: zij zullen hun 'toten Seelen' meetellen. En niemand kan hen dat kwalijk nemen. Hier ligt in de eerste plaats de fout bij de leden, die verzuimden hun lidmaatschap van die kerk op te zeggen, wat ze schriftelijk én aangetekend moeten doen! Dat is een kennis van feiten, waarvan ik zelf eerst onlangs op de hoogte werd gesteld.

Maar wat doen wij, wanneer een nieuw lid van het Verbond zich aanmeldt: informeren wij naar een eventueel lidmaat zijn van een kerk? en zo ja: eisen wij, dat zij dat lidmaatschap opgeven?

Ik ben van mening, dat hierover klaarheid moet komen, zelfs: dat onze tolerantie niet zó ver mag gaan, dat een dergelijk lidmaatschap voor ons géén reden is hen in ons midden op te nemen!

Intolerant? Ik denk toch van niet. Wie, zoals mijn dame, nog 'gelooft' kan eventueel nog tot de z.g. religieus-humanisten worden gerekend, al zou mijn persoonlijke opvatting zich daar ook tegen verzetten. Maar een lidmaatschap van een kerk is n.m.m. de grens, die wij toch moeten trekken, terwille van een meer duidelijk gezicht van het HV.

Ik zou dan ook aan het hoofdbestuur willen vragen dit probleem te overdenken en met duidelijke richtlijnen voor het aannemen van leden van het HV te willen komen. Wat meer scherp te in de voorwaarden kan m.i. geen, kwaad, zelfs als dat het risico in zich zou dragen van nog minder aanmeldingen. Ik ben van mening, dat het Verbond door een duidelijke opstelling in deze moreel sterker komt te staan.

Gaarne uw reacties, leden en bestuurders!

F. E. JOLLES-WEGHUIS,

Voorz. Gem. Amsterdam-Amstel

Uiteraard is het van belang de aantallen van kerkleden zo reëel mogelijk te krijgen. Wanneer iemand tot een kerk wenst te behoren kan het niet op onze weg liggen dit tegen te gaan. Nog minder ligt het op onze weg mensen die HV-lid willen worden te weigeren, omdat zij kerklid zijn. Ieder moet dit voor zichzelf uitmaken. Wie zich in het HV thuisvoelt is welkom. Het komt overigens bijzonder weinig voor dat een kerklid zich aanmeldt; en dan is de combinatie meestal met òf de Nederlandse Protestantse Bond, òf een vrijzinnig kerkgenootschap. Voor een 'vijfde colonne' hoeven wij niet bevreesd te zijn...

W. VAN DOOREN, Alg. Secr.

Stichting Humanistisch Opleidingsinstituut

In september begint een nieuwe cursus voor de opleiding van:

a. Geestelijk raadslieden b. Vormingsleiders

De cursus duurt drie jaar. Gedurende twee jaar worden van september tot en met juni kolleges gegeven in Utrecht, 's zaterdags om de veertien dagen van 14-18 uur. In het derde jaar valt een stage. De cursus houdt er rekening mee dat de cursisten doorgaans een dagtaak vervullen.

Vakken zijn: humanistiek, filosofie, andragogie/pedagogiek, groepswork, kennis van het christendom en de bijbel, kennis van de niet-westerse religies en sociologie. In overleg tussen docenten en cursisten kunnen wijzigingen in het vakkenpakket aangebracht worden.

Vereisten zijn: een middelbare schoolopleiding en enige jaren voortgezette studie. Leeftijd bij voorkeur tussen 25 en 35 jaar. Een humanistische instelling.

Een toelatingscommissie beoordeelt de aanmeldingen.

Mogelijkheden bestaan voor het vervullen van vrijwillige of professionele taken na afloop van de studie.

Cursusgeld: f 400,- gedurende de eerste twee jaar en f 200,- gedurende het derde jaar.

Inlichtingen en aanmeldingen bij het Instituut, postbus 114, Oudegracht 152, Utrecht, telefoon (030) 24641.

Bij het bureau voor Levens en Gezinsmoeilijkheden op Humanistische Grondslag te Utrecht

is in verband met uitbreiding der werkzaamheden plaats voor een

maatschappelijk werk(st)er

in het bezit van het diploma VO

Een deskundige staf en bureauleidster zijn aanwezig.

Sollicitanten (ook voor een part-time functie) worden verzocht schriftelijk of telefonisch contact op te nemen met het bestuur van het Bureau, Oude Gracht 152, Utrecht, tel. 030-24641.

ANNONCES

Welk gezellig heer tot 65 jr., groot postuur, wil weekends samen met **dame, 59 jr.,** doorbrengen. Liefst met auto. Wonende in prov. N.H. Brieven onder nr. 23 adm. Mens en Wereld.

Jonge vr. 36 jr., zoekt kennismaking met heer tot $\pm$ 40 jr. Zij is openhartig, evenwichtig en heeft een opgewekt karakter, is liefhebster van handwerken, schouwburg, muz. en wandelen.

Brieven onder nr. 24 adm. Mens en Wereld.

Leszek Kolakowski

Hij schreef o.m.:

De mens zonder alternatief f 18,90
Actuele en niet-actuele begrippen van het marxisme. De intellectuelen en de communistische beweging. Geschiedenis en menselijke verantwoordelijkheid. Het begrip 'links'. Waarvan leven filosofen? De antisemitie. De wereldbeschouwing en het dagelijks leven. Het platonisme, de empire en de publieke opinie. Over de juistheid van de maxime 'het doel heiligt de middelen'. Lof der inconsequentie. De priester en de nar. 258 blz.

De hemelsleutel f 10,90
In het eerste deel van 'De hemelsleutel' becommentarieert Kolakowski op een bijzonder ironische wijze enkele episodes uit het Oude Testament. Zijn wereldse commentaar op de gewijde historie illustreert de onzekerheid en de onrechtvaardigheid van het leven. In het tweede deel van deze bundel worden dertien fabels verteld. Deze fabels lijken volkomen absurd, maar juist in die absurditeit wordt het groteske van het menselijk leven aangetoond. 161 blz.

Over de sterfelijkheid van de rede f 18,90
filosofische essays.
In deze bundel probeert Kolakowski vragend vanuit de realiteit te denken. Er is voor hem geen bewering die men niet aan kritiek, discussie en herziening kan onderwerpen. Niet alleen wordt in deze essays het persoonlijkheidsbegrip in het marxisme ingevoerd, ook eindigt het boek met een belijdenis over de vrijheid van de mens. 273 blz.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. 'De Humanistische Pers' Utrecht.

Erich Fromm

De thans 70-jarige auteur studeerde sociologie en psychologie in Duitsland en promoveerde in 1922 in Heidelberg. In 1933 emigreerde hij naar de U.S.A. waar hij aan verschillende universiteiten en instituten doceerde. Sinds 1951 is hij hoogleraar aan de Nationale Universiteit te Mexico.

Hij is lid van de American Humanist Association (A.H.A.) één van de aangesloten organisaties van de I.H.E.U., het overkoepelend lichaam van alle humanistische organisaties in de wereld. In een geheel nieuwe serie zijn thans 5 van zijn boeken in paperback verschenen.

De titels zijn:

De angst voor vrijheid - 224 blz. f 9,90
Fromm concentreert zich hier op één aspect van de karakterstructuur van de moderne mens, die beslissend zal zijn en centraal zal staan voor heel de culturele en sociale crisis van onze tijd, n.l. de betekenis van de vrijheid voor de moderne mens.

De zelfstandige mens - 206 blz. f 9,90
In menig opzicht is, zegt de schrijver in zijn voorwoord, dit boek een voortzetting van 'de angst voor vrijheid'. Voor een goed begrip is het lezen van beide boeken wel gewenst om een volledig beeld te verkrijgen van de door hem ontwikkelde karakterologie. Noodzakelijk is het evenwel niet.

De gezonde samenleving - 274 blz. f 12,90
Dit boek is een vervolg op 'de angst voor vrijheid'. Trachtte hij in dit boek aan te tonen, dat de totalitaire bewegingen tegemoet kwamen aan de diep ingewortelde behoefte van de mens, de in de moderne wereld verworven vrijheid te ontvluchten, in 'de gezonde samenleving' wil hij aantonen, dat het leven in de democratie van de twintigste eeuw in menig opzicht slechts een andere vorm van vlucht voor de vrijheid vertegenwoordigt.

Liefhebben, een kunst, een kunde - 176 blz. f 9,90
Deze studie wil de lezer ervan doordringen dat, hoezeer hij ook moge streven naar liefde, zijn pogingen gedoemd zullen zijn te mislukken, als hij zich niet met de grootst mogelijke energie wijdt aan de ontplooiing van zijn totale persoonlijkheid, en daardoor een 'creatief' mens te worden.

Psychoanalyse en religie - 156 blz. f 9,90
Valt in 'de zelfstandige mens' de volle nadruk op de ethiek, in dit boek concentreert de schrijver zich op het probleem van de religie. Aangezien ethiek en religie ten nauwste samenhangen is er sprake van enige overlapping.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. 'De Humanistische Pers' Utrecht.